

Raport stiintific

privind implementarea proiectului in perioada octombrie – decembrie 2011

Written heritage of the Roman civilization in northern Romania

project number PN-II-ID-PCE-2011-3-0096

Scopul proiectului de față este valorificarea patrimoniului epigrafic al nordului României, respectiv al regiunii care a format în perioada stăpânirii romane provincia Dacia Porolissensis. Această valorificare presupune atât exploatarea științifică a informațiilor și introducerea lor în circuitul internațional, cât și o oarecare recuperare culturală pe plan național a patrimoniului în discuție. Rezultatele demersului curent au menirea de a deservi în viitor atât cercetarea unor aspecte variate ale civilizației romane – drept, armată, demografie, religie etc. – cât și dezvoltarea unor științe auxiliare indispensabile – onomastică, gliptică, paleografie, prosopografie.

a. Sistematizarea informațiilor

Având în vedere perioada scurtă de desfășurare a acestei etape, scopul principal a ținut de logistica organizării muncii și a constatat mai ales în împărțirea clară a sarcinilor, asumarea unor responsabilități exact definite de către fiecare membru în parte și consolidarea propriu-zisă a echipei.

Un prim demers lucrativ care a fost demarat în etapa de față este organizarea materialului deja deținut. Mai exact, este vorba despre fișele referitoare la inscripții din Dacia Porolissensis realizate și adunate în ultimele decenii de către directorul de proiect, prof. Ioan Piso. Aceste fișe, importante în etapele incipiente ale cercetării noastre, conțin atât informații muzeografice referitoare la unele piese (număr de inventar, locul de depozitare – desigur, acesta nu a rămas neschimbat în cele mai multe cazuri), cât și date bibliografice, fotografii, desene, unele propuneri de lectură etc.. Chiar dacă este vorba doar despre fișe de lucru, le-am considerat relevante ca instrumente incipiente ale cercetării și în acest sens am recurs la organizarea și digitizarea lor.

O parte dintre sugestiile de lectură și informațiile adiacente oferite de aceste fișe, o dată sistematizate și prelucrate, vor fi valorificate de către membrii echipei atât în studii și comunicări viitoare, cât și în publicația ce va reprezenta rezultatul final al proiectului de față.

b. Documentarea bibliografică

Din punct de vedere științific, ne-am axat pe demararea procesului de acumulare bibliografică. Astfel, inscripțiile din Dacia Porolissensis au fost împărțite în trei mari categorii, care vor coincide și cu cele trei volume ale monografiei finale:

- prima, având ca punct central Porolissum-ul, întrunește punctele și descoperirile de pe *limes*,
- a doua se concentrează pe zona din jurul orașului Napoca și implicit pe centrul provinciei,
- iar a treia are în vedere localitățile care sunt cel puțin geografic legate de castrul și centrul urban de la Potaissa.

Pornind de la această împărțire a provinciei vizate, membrii echipei au început colectarea bibliografiei existente pentru fiecare inscripție cunoscută. Pentru o parte însemnată a inscripțiilor, demersul bibliografic începe prin consultarea bibliografiei de secol XIX (Corpus Inscriptionum Latinarum, în primul rând, dar și periodice precum *Archaeologiai Értesítő* din Budapesta sau *Archäologisch-Epigraphische Mitteilungen aus Oesterreich-Ungarn*, care apărea la Viena) și continuă până la publicațiile din ultimele decenii – fie că este vorba despre *Anné Epigraphique*, care înregistrează anual toate noile descoperiri epigrafice, fie că este vorba despre publicații interne. Acestea din urmă sunt deosebit de variate: numeroase articole în periodice, compendii epigrafice (C. C. Petolescu, *Inscripțiile latine din Dacia*, București, 2005) sau lucrări cu caracter monografic (ex: D. Protase, N. Gudea, R. Ardevan, *Din istoria militară a Daciei romane. Castrul roman de interior de la Gherla, Timișoara*, 2008). O sursă importantă și ușor accesibilă o constituie și *Epigraphische Datenbank* coordonată de către Universitatea din Heidelberg și disponibilă on-line la adresa <http://www.uni-heidelberg.de/institute/sonst/adw/edh/index.html>. Aceasta însă servește doar pentru înregistrarea unor trimiteri bibliografice, deoarece baza de date nu oferă decât o singură lectură a inscripției și stochează fotografii doar pentru unele dintre piese. De asemenea, nu toate piesele din provincia noastră de interes sunt înregistrate în această bază de date.

O mare parte a materialului bibliografic vizat este disponibil în Cluj-Napoca, însă inevitabil se înregistrează și o serie de lipsuri. De deosebită importanță în acest context este faptul că, momentan, colecția *Anné Epigraphique* este inaccesibilă în Cluj-Napoca, biblioteca Muzeului Național de Istorie fiind închisă pentru renovare. În vederea acoperirii unora dintre lacune, dar și a informării în privința posibilităților de documentare avute în viitor, trei dintre membrii echipei (George Cupcea, Felix Marcu și Rada Varga) au realizat un scurt stagiul de cercetare la Viena. Durata deplasării a fost impusă de condițiile practice ale timpului total de desfășurare al acestei prime etape.

În această primă fază, acumularea bibliografiei a fost axată în principal pe două zone: cea a orașului Napoca și cea a Porolissum-ului. Alegerile sunt justificate de o serie de considerente ce țin de logica desfășurării proiectului: inscripțiile de la Napoca sunt familiare și în mare parte ușor accesibile membrilor echipei, în timp ce cercetarea epigrafică a zonei *limes*-ului este în directă legătură cu cercetarea materialului tegular dintr-o serie de castru. Aceasta din urmă este întreprinsă în prezent, în cadrul unui proiect post-doctoral POSDRU, de către dr. Felix Marcu. Astfel, au fost prelucrate 200 de piese din tegularul Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei, care înseamnă tot atâtea stampile ale trupelor romane din nordul Daciei. Această prelucrare a însemnat reproducerea și interpretarea textului, precum și executarea de desene și fotografii. Rezultatele finale ale acestor cercetări vor fi fructificate în prima jumătate a etapei viitoare; tot atunci va demara și procesul de acumulare bibliografică pentru celelalte zone ale Daciei Porolissensis.

Pentru etapa următoare, respectiv cea aferentă anului 2012, ne propunem, conform proiectului, următoarele:

- finalizarea procesului de documentare bibliografică.

- cercetare de teren ce va presupune: identificarea inscripțiilor, fotografierea lor și înregistrarea tuturor celorlalte detalii necesare (desen, măsurători, observații). Suntem conștienți că acest proces nu va putea fi finalizat în etapa viitoare, din cauza faptului că mai multe muzee sunt în renovare – ceea ce va face inaccesibil un număr de piese.

- realizarea de analize geologice și petrografice pe unele mostre și de analize geofizice în câteva dintre punctele importante cu descoperiri.

- procesarea datelor și diseminarea informațiilor obținute prin publicarea de studii, participarea la conferințe de prestigiu și aducerea la zi a site-ului proiectului.

c. Diseminarea

Perioada efectiv foarte scurtă a acestei prime etape a făcut ca și activitățile ce țin de diseminare ale membrilor echipei să fie limitate. Cu toate acestea, o serie de rezultate ce țin de proiectul de față pot fi raportate, după cum urmează:

Articole indexate ISI:

- **G. Cupcea**, *Officium consularis. The evidence of Dacia*, în Supplement Transylvanian Review – New Approaches in Dealing with the Past, sub tipar.

- **R. Varga**, *"Becoming Roman" on the Northern Limes*, în Supplement Transylvanian Review – New Approaches in Dealing with the Past, sub tipar.

Articole în volume editate în limbi de circulație internațională:

- **I. Piso**, *Note sur cinq bornes milliaires de Dacie*, în I. Piso, V. Rusu-Bolindeț, R. Varga, E. Beu-Dachin, S. Mustață, L. Ruscu (eds.), Scripta Classica. Studia in honorem sexagenarii Radu Ardevan, Cluj-Napoca, Ed. Mega, 2010, ISBN: 978-606-543-196-6.

- **G. Cupcea**, *Veteran settlement and colonia Ulpia Traiana Sarmizegetusa*, în I. Piso, V. Rusu-Bolindeț, R. Varga, E. Beu-Dachin, S. Mustață, L. Ruscu (eds.), Scripta Classica. Studia in honorem sexagenarii Radu Ardevan, Cluj-Napoca, Ed. Mega, 2010, ISBN: 978-606-543-196-6.

- **R. Varga**, *Cives Romani latinive cives?*, în I. Piso, V. Rusu-Bolindeț, R. Varga, E. Beu-Dachin, S. Mustață, L. Ruscu (eds.), Scripta Classica. Studia in honorem sexagenarii Radu Ardevan, Cluj-Napoca, Ed. Mega, 2010, ISBN: 978-606-543-196-6.

Volume editate:

- **I. Piso**, V. Rusu-Bolindeț, **R. Varga**, E. Beu-Dachin, S. Mustață, L. Ruscu (eds.), Scripta Classica. Studia in honorem sexagenarii Radu Ardevan, Cluj-Napoca, Ed. Mega, 2010, ISBN: 978-606-543-196-6.

Participări la reuniuni științifice naționale:

- **G. Cupcea**, *Officium consularis. The evidence of Dacia*, la workshop-ul Young Historians – New Approaches. Investigating the old past with new methods, Cluj-Napoca, 5 nov. 2011.

- **R. Varga**, *"Becoming Roman" on the Northern Limes*, la workshop-ul Young Historians – New Approaches. Investigating the old past with new methods, Cluj-Napoca, 5 nov. 2011.

Site-ul web al proiectului:

http://hiphi.ubbcluj.ro/written_heritage/